Archive of SID
نشریه هنرهای زیبا • شماره ۲۸ • زمستان ۱۳۸۵

از فکر تا اجرا: برنامه مداخله مردم محله در برنامه ریزی و طراحی شهری با به کارگیری ICT

دکتر فرشاد نوریان*[۱]، دکتر محمود رضایی[۲]

[۱] استادیار دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، ایران.
[۲] استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، ایران.

(تاریخ دریافت مقاله: ۸۴/۱۱/۸ ، تاریخ پذیرش نهایی: ۸۵/۶/۴)

چکیده:

هدف اصلی این مقاله، ارایه روشی کاربردی جهت مشارکت مردم در برنامه ریزی و طراحی شهری و تولید فضاهای زیستی در مقیاس محله به کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات است. چارچوب نظری این مقاله از بعد برنامه ریزی و مدیریت، مبتنی بر برنامه‌ریزی وکالتی[۱] است. پرسش عمده ای که مقاله به آن می پردازد، چگونگی مشارکت اهالی هر محله در یک منطقه و توسعه فضایی و کالبدی در محلات با ایجاد هماهنگی بین اهالی محله و مدیران شهر و مشاوران ایشان می باشد. در این مقاله، پس از آسیب شناسی و تدقیق نقاط ضعف در روابط موجود بین افراد و گروه های ذی نفع در برنامه ریزی و طراحی شهری، عناصر لازم برای برقراری هماهنگی و ساختار مربوط در شرایط موجود تبیین شده است. از نتایج به دست آمده می توان به توانمندسازی نظام مدیریت شهری بر اساس ایجاد و توسعه نهادهای محله ای به روش نوین، توجه و در نظر گرفتن مشکلات و خصوصیات خاص هر محل به عنوان مبانی طراحی آن محل، دامن زدن به مشارکت اجتماعی بیشتر در سطح مناطق و شهر، توجه مناسب به دیدگاه های تخصصی برنامه ریزی و طراحی شهری و پایه ریزی معیار کیفیت زندگی بر اساس نیازهای مردم محل اشاره نمود.

واژه های کلیدی:

مشارکت مردمی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، برنامه ریزی و طراحی شهری، وب سایت محله.

* نویسنده مسئول: تلفن: ۶۶۹۵۵۶۲۸-۰۲۱ ، نمابر: ۶۶۴۶۱۵۰۴-۰۲۱ ، E-mail: fnoorian@ut.ac.ir

www.SID.ir

Archive of SID

مقدمه

درباره مشارکت مردم در امور شهری و اینکه چرا باید با مردم محل مشورت کرد، مطالب متنوعی ارائه و دلایل گوناگونی برای آن مطرح شده است (چپ من، ۱۳۸۴). از طرف دیگر، موضوع استفاده از تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات (ICT) در ایجاد زمینه مناسب برای مشارکت مردم در شهرسازی و تسهیل دخالت شهروندان در تهیه طرح ها و برنامه های شهری نیز مدتی است که توجه مسئولین و متخصصین را به خود جلب کرده است (نوریان، ۱۳۷۷). لکن تاکنون ساز و کار عملی که بتواند بحث را از نظری بودن و پنداشت های صرفا آرمانی خارج ساخته و زمینه اجرای آن را در شهرهای ایران فراهم آورد، ارائه نشده است. در این مقاله زیرساخت های لازم و اسباب و ابزار مورد نیاز جهت تحقق این ایده بدون برهم زدن شرایط موجود مدیریتی و مشاوره ای در شهرهای ایران معرفی و روش عملی برای مشارکت شهروندان در طراحی محیط خود به تصویر کشیده شده است.

در کشورما مشارکت مردمی بیشتر به بعد کمک های مالی مردم به شهرداری یا سازمان های مرتبط مانند سازمان آب و فاضلاب، گاز، و امثال آن اشاره دارد درحالیکه در این مقاله مفهومی دیگر در نظر است. توسعه محلی به عنوان رکن در مدیریت شهری نیز تعریفی دارد که به تولد الگویی نوین در توسعه شهری اشاره می‌کند و لذا تبیین چگونگی این الگو نیز ضروریست.

به طور معمول، در حوزه برنامه ریزی و طراحی شهری، خواست‌های مردم غایب است و برنامه ریزان و طراحان در بسیاری مواقع بدون در نظر گرفتن نقطه نظرات مردم برای آنها تصمیم‌گیری می کنند. این منحصر به ایران نبوده و دغدغه بسیاری از جوامع شهری است. آمریکا از جمله کشورهایی است که برای چندین دهه کمابیش با همین دغدغه ها موضوع همیاری ها و تشریک مساعی مردمی در طرح های محلی را در دستورکار خود قرارداده است. برای مثال، ابتکار گروه های کاری طراحی شهری موسوم به UDATs[۲] که از دهه ۱۹۶۰ میلادی قوت گرفت نقش عموم مردم را در تنظیم سیاست ها و دستورالعمل های برنامه ریزی و طراحی (از تصمیم گیری گرفته تا ارزیابی کار) نشان می‌دهد. دو دهه بعد نیز نه تنها این ابتکار به نظام برنامه ریزی انگلستان رسوخ کرد بلکه خود سر منشاء ابتکارات دیگری از جمله بیانیه طراحی محله های شهری و روستاها (VDS)[۳] در آنجا و سایر سرزمین ها شد. (Handi and Goethert, 1997; Wates, 1996)[۴]

در نمونه VDS، بیانیه ای برای برنامه ریزی و طراحی محله ها توسط اهالی تنظیم می شود و آن بیانیه به عنوان پایه های اصلی برای سیاست های طراحی محدوده های سکونتی قلمداد می شود. هدف آن شناسایی هویت خاص محل است تا برنامه ریز و طراح بتوانند در برنامه ها و طرح های جدید به حفظ و بازپروری آن هویت دست یابند. این بیانیه یک ارزیابی انتقادی و مردمی است که می تواند راهنمایی برای مداخله گران و تصمیم گیران توسعه و ساخت و ساز باشد. راهنما و دستورالعملی ساده، خوانا و شفاف که مبتنی بر دیدگاه های اهالی و منطبق با ویژگی های بومی است.[۵]

در چنین بیانیه ای کیفیات و ویژگی هایی که از نظر ساکنین در محله واجد ارزش است توصیف می‌گردد. برای مثال ویژگی های بصری، توپولوژیکی، نحوه قرارگیری و شکل سکونتگاه، شیوه های ساخت مسکن، محدوده های تجاری، عرصه ها و فضاهای باز، چشم اندازها و مواردی از این دست بررسی می گردند. این روش به عنوان ابزاری در برنامه ریزی است که دیدگاه مردم محله را درباره نحوه اجرای طرح ها و برنامه های موجود در راستای هماهنگی با ویژگی های محلی و بومی منعکس می کند و سندی است که توسط خود مردم، اهالی و گاهی نیز نمایندگان محله جهت بهبود برنامه ریزی و طراحی تهیه می شود.

در اینجا منظور از محله، محیطی جغرافیایی و کالبدی است و اجتماعی که در یک محله وجود دارد شامل شبکه روابط بین-فردی یا رابطه فرد با سایر ساکنین محله می شود. هدف اصلی بسیاری از شهرسازان منطبق ساختن این دو مفهوم بوده است (لنگ، ۱۳۸۱). دراین مقاله نیز تعادل و پیوند میان محله از یک سو و محیط آکادمیک و دانشگاهی و محیط حرفه ای در بین مهندسین مشاور و شهرداری از دیگر سو مورد نظر است.

امروزه با وجود ICT می توان اهداف فوق را در سکونتگاه های کشور تجلی عینی بهتری بخشید .(Nourian, 2002) در این مقاله ارتباط ساکنین، دانشگاهیان و برخی سازمان های مرتبط با موضوع شهر جهت افزایش و بهبود مشارکت مردمی به منظور برنامه ریزی و طراحی مکانی بهتر در محله های مناطق شهری تهران برای زندگی مورد توجه قرار گرفته است و تلاش بر این است که با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات دیدگاه های اهالی محله، درباره محیط زندگیشان در ارتباطی پویا با نقطه نظرات کارشناسان قرار گیرد. هرچند که متخصصین دارای قدرت بیشتری در قضاوت کارشناسانه هستند ولی باید پذیرفت که مردم و ساکنین یک مکان نیز بیش از سایرین از نقاط ضعف و قوت محله خود آگاه هستند. از همین رو این مقاله سعی دارد تا با کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات تعادلی مناسب میان این دو دیدگاه ایجاد کند و راهبردی عملی در بهبود زندگی شهری فراهم کند.

www.SID.ir

Archive of SID

نقش برنامه ریزی و کالتی به عنوان چارچوب نظری

مثال هایی که در بالا ذکر شد منجمله UDAT و VDS در قالب نظریه برنامه ریزی وکالتی می گنجد. از آنجا که این نظریه به عنوان چارچوب نظری در مقاله حاضر نقش عمده را ایفا می‌کند، در این بخش و پیش از ورود به جزییات و مراحل برنامه مداخله مردم محله نکاتی در باب این نوع برنامه ریزی ارائه می شود. در بسیاری از امور روزمره، مردم به دلایل گوناگون کمک وکیل را در جهت پشتیبانی و کسب حقوق قانونی خود به استخدام می گیرند. در نظام شهرسازی نیز این نوع وکالت ممکن است به این دلیل که برخی از شهروندان به علت تبعیض، درآمد و امثال آن نسبت به سایرین در موضع ضعف قرار داشته باشند، نیاز باشد. وکالت در این زمینه بدین معناست که اینگونه افراد در شرایطی که به علت عدم دسترسی به اطلاعات کافی و به هنگام و در فقدان تخصص لازم نمی توانند صدای خود را به تصمیم گیرندگان برسانند، با وساطت برنامه ریز یا طراح شهری این اقدام را صورت دهند.

در سال ۱۹۶۵ میلادی، دیویدف که به عنوان موسس جنبش برنامه ریزی وکالتی شناخته می شود، به رشته شهرسازی (اعم از برنامه ریزی شهری و طراحی شهری) به عنوان رشته پشتیبان و جانبدار مردم نگاه کرده و ابراز می دارد که حرفه‌مندان شهرسازی باید نقش اساسی در ارتقای سطح زندگی مردم بالاخص آنانی که نمی توانند خواسته ها و نظراتشان را براحتی یا به درستی بیان کنند، بازی کنند (Davidoff, 1965,331). او معتقد بود که شهرسازی فرآیندی است که در آن در سه مقطع انتخاب صورت می گیرد: انتخاب اهداف و معیارها، انتخاب گزینه ها و انتخاب نتایج مورد نظر. بر این اساس، شهرسازی نمی تواند از جایگاهی بی طرفانه و فارغ از ارزش ها به موضوعات نگاه کند زیرا نسخه ای که شهرساز می پیچد (چه به صورت برنامه های کلی و چه به شکل طرح های موضعی و موضوعی) بر پایه نتایج مورد نظر و از قبل تعیین شده ای قرار دارد (Hartman 1970, Hoch 1994, 274).

اگرچه شهرسازانی که به نظریه برنامه ریزی وکالتی رو می‌آورند به طور لزوم به دنبال جنجال آفرینی و دخالت در امور دستگاه های موجود نیستند اما در جایی که منافع شهروند مورد چالش قرار می گیرد به حمایت از شهروند بر می خیزند. از طرف دیگر نقش آن شهرسازان بیشتر در آگاهی بخشیدن به شهروندان در نحوه تهیه طرح ها و پیامدهای آنها برای محله و شهر و آگاه کردن مسئولین و تصمیم گیرندگان از نظرات و پیشنهادات شهروندان می باشد. لذا در ارائه راهکار برای مداخله شهروندان در تهیه طرح ها که در این مقاله آمده است، ایفای نقش در قالب برنامه ریزی وکالتی به عنوان یکی از اجزای مهم در نظام مداخله شهروندان ضروریست.

رابطه اجتماعات و نهادهای مختلف شهری با یکدیگر

شهرها از جوامع مختلف کوچک و بزرگی تشکیل شده‌اند: خانواده، مدرسه، موسسات، هیئت ها، گروه‌های تخصصی، تشکل ها، اصناف، انجمن ها و احزاب، سازمان های غیردولتی (NGO) و حتی INGO ها که بعد بین المللی به خود می گیرند. این واحدهای متشکله جامعه با یکدیگر درگیر گفتگوهایی هستند که برخی از آنها در توسعه شهری تاثیرگذارند. (رضایی، ۱۳۸۲ الف). روابط این نهادها با یکدیگر و به بیان دیگر گفتگوی آنها با هم، نه تنها در شکل دهی به ساختار و کالبد شهر بسیار موثر است بلکه در تعیین زیرساخت و ابزار مورد نیاز برای به کارگیری فناوری ارتباطات واطلاعات در جهت مشارکت مردم در برنامه ها و طرح ها نیز تعیین کننده می باشد. لذا در هر شهر لازم است مروری بر گفتگوهای آن شهر صورت گیرد. در یک دسته بندی کلی می توان بخش های مختلف شهر تهران را از این جنبه به سه بخش دولتی یا عمومی، خصوصی و مردمی تقسیم کرد. در زیر، برای درک وضع موجود، به انواعی از گفتگوها که در این شهر بزرگ برقرار است پرداخته می شود.

۱- هیاهوی انبوه: گفتگوی شهری بین نهادهای دولتی

گستردگی بخش های دولتی مرتبط با امور شهری از قبیل وزارت کشور، وزارت مسکن، وزارت ارشاد، وزارت نیرو، آموزش و پرورش، استانداری، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، سازمان امور اداری و استخدامی، میراث فرهنگی، ترافیک، محیط زیست، ثبت اسناد، شعبات دادگستری، شرکت گاز، و مخابرات و بسیاری دیگر، متناسب با اختیارات شهرداری به عنوان مدیر شهر نیست (نوریان، ۱۳۷۹). شهرداری دارای مسئولیت خطیری بوده اما در عین حال از توان و اختیارات محدودی برخوردار است. در حال حاضر به علت عدم وجود "مدیریت واحد" یا "مدیریت یکپارچه" در شهر تهران، گفتگوی بین سازمان های مذکور در زمینه امور شهری بیشتر به هیاهوی انبوه و همهمه آشفته و کم حاصل شباهت دارد و در به کارگیری ICT در تسهیل مشارکت مردم در طرح ها لازم است اقدامی برای تبدیل آن هیاهو به شعری موزون و آرام بخش صورت پذیرد.

۲- لکنت کلام: گفتگوی شهری با بخش خصوصی

بخش خصوصی خواص مردم را شامل می گردد یعنی آنانی که توان سرمایه گذاری در شهر را داشته باشند. همچنین خصوصی سازی سیاستی است که در بسیاری از شهرهای دنیا - از جمله درایران - یک راهکار محسوب شده و سال هاست که دنبال می شود. برخی از امور شهری نیز از شهرداری به بخش خصوصی واگذار شده است. پروژه هایی مانند نواب یا مراکز

www.SID.ir

Archive of SID

تجاری رفاه در تهران با سرمایه گذاری بخش خصوصی دایر شده اند. هر از چند گاهی از این پروژه ها به عنوان پروژه های مشارکت مردمی در شهر یاد می گردد اگرچه منظور از مردم در اینجا معدودی از سرمایه داران و نه همه مردم است. به علاوه اینکه در این پروژه ها فقط مشارکت مالی مردم مد نظر بوده و جمع آوری نظر آنان یا حتی شنیدن مواضع آنان در پروژه های مذکور تا کنون مورد توجه نبوده است. لذا می توان اذعان داشت در این رابطه گفتگویی بین شهر و بخش خصوصی بر قرار است اما این گفتگو به علت نقص در تعاریف و اهداف، با لکنت همراه بوده است.

دومین حالت گفتگوی بخش خصوصی که با لکنت همراه است به موضوع مشارکت از طریق عوارض ساخت وساز بر می‌گردد. سرمایه داران بالاخص آنانی که در صنعت ساختمان وارد شده اند نیز عوارض یا جریمه هایی را به عناوین مختلف موظف به پرداخت هستند که این نیز می تواند نوعی مشارکت مردم در توسعه شهر تلقی شود. بدین ترتیب می توان ادعا کرد گفتگویی نیز در این رابطه بین بخش خصوصی و شهر وجود دارد. اما این گفتگو صریح و روان نیست بالاخص اینکه در مقایسه با سایر کشورهای جهان، عوارض دریافتی در ایران نه تنها ناچیز است بلکه از یک طرف جایگاه قانونی آنها به طور روشن مشخص نیست و از طرف دیگر وجوه دریافتی در جای مناسب خود هزینه نمی شود. برای مثال، فروش تراکم در برخی از شهرهای آمریکا تحت عناوینی مانند impact fee رواج دارد با این تفاوت که قانون گذار آن را تصویب کرده و درآمد حاصله از آن توسط شهرداری در رفع و جبران اثرات منفی ساخت و سازها در محل هزینه می شود در حالی که در ایران هنوز مشخص نیست که این اقدام یعنی اخذ مبالغی در قبال اعطای تراکم اضافی توسط شهرداری قانونی است یا خیر و اگر هم قانونی باشد تاکنون بیشتر در مواردی دیگر (مثلا در شرکت واحد اتوبوسرانی) که ربطی با جبران اثرات منفی ساخت و ساز ندارند، هزینه شده است. بنابراین در اینجا نیز اگرچه گفتگویی برقرار است و در اغلب موارد دور از هیاهو و همهمه ای که در بالا آمد، بوده اما همچنان همراه با لکنت است زیرا اگرچه مردم موظفند بابت خدمات شهری دریافتی، عوارض عادلانه پرداخت نمایند و شهر خویش را بسازند اما نه تنها جایگاه قانونی بسیاری از این عوارض مشخص نیست بلکه نحوه تخصیص و هزینه وجوه دریافتی نیز در ابهام وجود داشته و از شفافیت برخوردار نمیباشد.

لذا در مجموع گفتگوی این بخش از شهر دارای لکنت است زیرا به طور معمول اعتماد متقابل بین بخش خصوصی و آنانی که به نوعی در مدیریت شهر دخیل هستند، کم رنگ بوده به علاوه آنکه سود و سیاست های تشویقی و هدایت و جذب سرمایه های سرگردان سرمایه گذاران داخلی وخارجی از طرف دولت و شهرداری نیاز به قوت بیشتری دارد.

۳- نجوای نامفهوم: گفتگوی شهری با نهادهای مردمی

بخش دیگر از مردم شهر را عموم مردم یعنی آنانی که به طور مستقیم در شهر سرمایه گذاری نمی کنند، در بر می گیرد. ادعای مسئولین و متخصصین شهر آن است که در شهرسازی به دنبال تامین بهداشت، امنیت و آسایش نه فقط برای خواص بلکه برای این قشر نیز ورسیدگی و پاسخگویی به نیازهای روزانه آنها و سپس غنا بخشیدن به زندگی از طریق برنامه ها و طرح ها هستند. مردم شهر به صورت مالی و گاهی با هزینه کردن وقت و انرژی خود در شهر به طور خودجوش یا رسمی به نوعی از مشارکت می پردازند. البته در اینجا نیز هنگامی که صحبت از مشارکت مردمی می شود بیشتر مشارکت مالی از طرق مختلف را شامل می گردد منجمله پرداخت عوارض سالیانه (مانند عوارض نوسازی که وجه رسمی دارد) یا پرداخت هایی که به طور غیر رسمی در ازای دریافت خدمات شهری صورت می گیرد مانند کمک هایی که ماهیانه از طرف ساکنین محله به رفتگرها جهت جمع آوری زباله صورت می گیرد. مشارکت مالی شهروندان اگرچه ضروریست اما از آنجا که اغلب غیرداوطلبانه و از روی اجبار است، گفتگوی رسایی نیست و بیشتر به همان زمزمه و نجوای نامفهوم شباهت دارد.

نوعی دیگر ازگفتگوی نهادین میان این قشر و شهر از طریق شوراهای شهر صورت می گیرد که در ایران اگرچه از بعد نظری سابقه ای صد ساله[۶] دارد اما تجربه عملی آن کمتر از یک دهه را در بر می گیرد و فعلا با حضور فقط ۱۵ نماینده در شهری با توجه به جمعیت تهران این نوع گفتگو نیز بیشتر به صورت زمزمه درآمده است.

ابتکاراتی نیز از طرف شهرداری تهران در خصوص مشارکت مردمی وجود دارد که قابل اشاره اند: پروژه شهر سالم برای کوی ۱۳ آبان، طرح پیشگامان فضای سبز منطقه ۱۴، محله سالم منطقه ۹، استقبال از بهار و طرح شهردار مدرسه از این قبیلند. اگرچه این نوع ابتکارات می تواند تلاشی برای رساتر کردن گفتگوها قلمداد شود اما نقصان آنها بالاخص از نظر کمّی باز هم از رسایی گفتگو کاسته است.

تاثیر گفتگوها در ترکیب بندی زیرساخت مشارکت مردمی

در بالا، سه عامل اصلی برای وجود ضعف و خلل در روابط بین عناصر و افراد ذی نفع در شهرهای ایران شامل عدم وجود مدیریت شهری یکپارچه یا هماهنگ، عدم توان لازم در استفاده از قابلیت های بخش خصوصی در شهر، و عدم برقراری ارتباط مناسب با عامه مردم (به غیر از جنبه های مالی) ذکر شد. می‌توان نتیجه گرفت، آنچه ابراز آرزوها و خواست های

www.SID.ir

Archive of SID

شهروندان را از فریادی رسا به همهمه یا لکنت کلام یا نجوایی نامفهوم مبدل می سازد، عدم حضور مستقیم و فعال مردم در این مشارکت هاست. این نگاه واقع بینانه حکایت از حاضرین غایب یا فراموش شده هایی در این نظام شهری دارد. حاضر از آن جهت که بی حضورشان شهر تعریف و قابل فهم نمی گردد و غایب از آن سبب که غیر کالبدی اند، چندان مرئی نیستند یا نقش خویش را ضعیف ایفا می کنند. در هر حال این گفتگو و حضور نیم بند نیاز به اصلاح دارد. لذا در ایجاد زیرساخت لازم برای سالم سازی گفتگوها نیاز به تبیین چارچوب و شناسایی ابزار و عناصر در قالب سیستمی است که بتواند مداخله و مشارکت مردم را در برنامه ریزی و طراحی شهری امکان پذیر کند. عناصر اصلی این سیستم و جایگاه هریک در درون سیستم در بخش بعدی مطرح خواهد شد.

در اینجا به طور اجمال اشاره می شود که یکی از ابزار لازم، شورای محله است که در بسیاری از شهرهای دنیا رواج داشته و می تواند در شهرهای ما زمینه ساز حضور فعال مردم در عرصه های مدیریتی و تصمیم گیری و عملیاتی به شمار آید.

اما در کنار این بخش مردمی، وجود کمیته ها یا بازوهای مشورتی و تخصصی نیز الزامیست چرا که عموم مردم گرچه دارای خواست های روشن و معینی هستند اما در جمع آوری اطلاعات، دسته بندی و تحلیل آن، تعیین گزینه ها و قضاوت در اولویت بندی آنها و سایر امور تخصصی محتاج به نظر متخصصین دارند. علاوه بر آن، از آنجا که در شهرداری ها حال و هوای معاونت ها یا بخش های شهرسازی و طرح های شهری بیشتر اداری است تا فنی و تخصصی، وجود این بازوها ضروریست.

تبیین عناصر اصلی و تعیین جایگاه هر یک در درون سیستم مداخله مردم

با توجه به موارد و تنگناهای بیان شده، در این بخش به روش و اقداماتی که برای بهبود شرایط گفتگو لازم است، پرداخته شده و جایگاه عوامل و عناصر اصلی در سیستم پیشنهادی و روش به کارگیری آن سیستم منجمله پیوند و تعادل پویا میان دانشگاه با حرفه به صورت تشکیل یک بازوی مشورتی در کنار بخش مردمی جهت ارتقاء و بهبود مشارکت آنها در فرآیند برنامه ریزی و طراحی شهری تبیین می شود. فناوری ارتباطات و اطلاعات خود نه به عنوان سیستمی مستقل بلکه بخشی از سیستم مذکور جهت برقراری ارتباط بین عناصر مورد استفاده قرار می گیرد. این عناصر شامل دانشگاه، سازمان ها و خدمات مرتبط با برنامه ریزی و طراحی به توسعه شهری و یک مرکز هماهنگ کننده می شود.

سیستم مذکور به صورت موردی برای ساماندهی محله های منطقه ۱۰ شهرداری تهران، به کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات و با مشارکت مناسب میان ساکنین، یک بازوی تخصصی و همچنین مسئولان شهر و شهرداری آزمون می‌شود. لکن ابتدا لازم است در زیر عناصر اصلی در سیستم مداخله و مشارکت مردم در برنامه ریزی و طراحی شهری عنوان و تشریح می شود.

۱- دانشگاه

همانطور که ذکر شد، از عموم مردم نمی توان انتظار داشت که به راحتی در مقابل طرح های ارائه شده از طرف مشاورین حرفه ای و شهرداری یا سایر سازمان ها اظهار نظر کنند یا آن را به نقد بکشند زیرا اظهار نظرشان فاقد وزن علمی و تخصصی است. لذا تعادل لازم برای گفتگویی سالم بین مردم از یک طرف و مهندسین مشاور حرفه ای از طرف دیگر وجود ندارد. دانشگاه به عنوان بازوی مشورتی و تخصصی می تواند مردم را در علمی نمودن مسیر برنامه ریزی و طراحی از طرح مسئله تا انتخاب گزینه برتر یاری دهد. از آنجایی که حوزه سخن به ساخت و سازهای شهری و معماری و شهرسازی باز می گردد، لذا دانشکده ها و رشته های مرتبط منجمله معماری، شهرسازی، برنامه ریزی شهری، طراحی شهری، محیط زیست، مدیریت شهری و طراحی منظر از عناصر اصلی این سیستم تلقی می شوند.

علاوه بر آن، در هر نیمسال تحصیلی تعداد زیادی از دانشجویان در برخی از کارگاه ها و همگی در پایان نامه ها، موظف به تحویل پروژه می گردند. تلاش این دانشجویان در بهترین حالت در آرشیو دانشگاه بایگانی می شود و از این حجم عظیم انرژی و زمان که برای پروژه ها صرف می گردد، درصد ناچیزی به بهره برداری می رسد و به بیانی دیگر، بسیاری از تلاش دانشجویان هرز می رود. در برنامه ها و طرح های شهری به منظور برقراری ارتباط بین دانشگاه و مردم و افزایش توان مردم در ارزیابی برنامه ها و طرح هایی که از طرف مشاوران و مدیران شهر پیشنهاد می شوند می توان از بخشی از پروژه‌های دانشگاهی استفاده کرد. البته خلاقیت و بلند پروازی های تخیل گرایانه لازمه دوران دانشجویی و جدیت و سنجیده عمل نمودن اهرم ضروری بخش ها و سازمان های اجرایی و حرفه ای است. لذا در بسیاری موارد نمی توان پروژه های واقعی و جدی را به دانشجویان هر مقطعی سپرد و مسایل مختلف زمان، برنامه، هزینه و مانند آن باید در نظر گرفته شود. با این وجود هستند طرح هایی که بخشی از آنها به کمک دانشگاهیان و دانشجویان قابل انجام است. انتخاب نوع پروژه و نحوه همکاری می تواند توسط مرکز هماهنگ کننده (که در همین بخش به عنوان عنصری کلیدی معرفی خواهد شد) صورت پذیرد و پروژه ها تحت کنترل و نظارت اساتید و دانشکده ها دنبال شود.

واگذاری بخشی از این پروژه ها به دانشجویان به صورت

www.SID.ir

Archive of SID

کنترل شده امکان کسب مشاوره دانشگاه مبتنی بر نظریه "برنامه ریزی وکالتی" صورت می پذیرد و مردم محله با وکالت دانشگاه توان و قدرت لازم برای ارائه نظر در مورد برنامه ها و طرح های شهری را به دست می آورند. علاوه بر آن، دو اتفاق دیگر به عنوان اثرات جانبی نیز صورت می گیرد. اول آنکه تلاش دانشجویان در دروس، کارگاه ها و پایان نامه ها نیز معنا یافته، به آنها انگیزه بیشتر انجام کار را می دهد، فعالیت گروهی و مشارکتی را در آنان تقویت می کند و به کیفیت اشتغال تا حدی بهبود می بخشد. این مرکز که موظف است فعالیت های دانشجویی مشابه در دانشکده های مختلف را هماهنگ کند، می‌تواند گزارشی از انجام کار و محصول عمل را در نشریه ای درج و منتشر نماید. به این ترتیب دانشگاه، مرکز هماهنگ کننده و بخشهای مرتبط با حرفه هر کدام محصول خویش را در عین مشارکت و رابطه ای فعال و تکاملی تولید می نمایند.

دوم، بخش مرتبط با حرفه نیز از مشاوره دانشگاه و نیروی انسانی آن استفاده کرده و فعالیت‌های خود را به دانشگاه معرفی می نماید. دانشگاه به نوبه خود از تجربیات بخش حرفه‌ای و مشکلات و امکاناتش آگاه می گردد و فعالیت دانشجویان را متناسب با آن تنظیم می کند.

۲- بخش های فعال و مرتبط با شهر

در رابطه با شهرسازی می توان به شهرداری ها و سازمان ها، نهادها، و بخش های مختلفی که با شهرداری ها در ارتباطند (همچون وزارت مسکن و شهرسازی، شرکت های نیمه خصوصی شهرداری، استانداری یا فرمانداری، میراث فرهنگی، سازمان ایرانگردی و جهانگردی، بنیاد مسکن، و ...) به علاوه گروه های مهندسین مشاور و کارفرمایان خصوصی اشاره نمود. این مجموعه، افراد ذی نفع و ذی نفوذی را تشکیل می دهد که بالذات دارای قدرت بوده و از منابع مختلف منجمله دسترسی به اطلاعات بهره می برد.

۳- مجری و مرکز هماهنگ کننده

هماهنگ کردن و برقراری ارتباط بین دو بخش فوق ممکن است به صورت توافقی یا بدون برنامه صورت گیرد، اما برای داشتن مدلی جامع و همچنین برای نظام بخشی به نتایج حاصله، وجود مرکزی که بتواند به عنوان هماهنگ کننده عمل کند و در این زمینه پاسخگو باشد، ضروریست (شکل ۱). برای اجرایی شدن سیستم، بخشی از شهرداری تهران مانند معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران یا زیر مجموعه ای از آن (به عنوان مثال "مرکزتشکل های مردمی شهرداری منطقه") می تواند این نقش را به عهده گیرد. این مرکز که از یک طرف مردمی تلقی می شود و از طرف دیگر به شهرداری (که خود نهادی عمومیست و نه دولتی) وابسته است. گروه های مختلفی که در این نوع نهاد مشغول به کار هستند می توانند در شرح وظایف و فعالیت های خود این هماهنگی را بگنجانند.

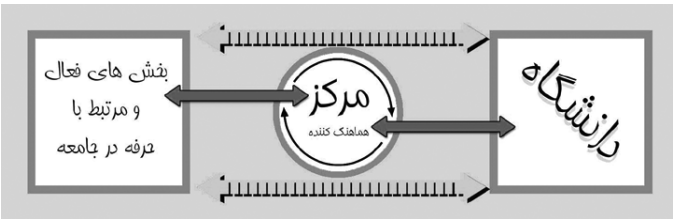

شکل ۱- ارتباط بین حرفه و دانشگاه:
رابطه رسمی و نظام مند بین این دو از طریق مرکز هماهنگ کننده صورت گرفته اگرچه هر دو بخش می توانند از طریق ابزاری مانند اینترنت تبادلات اطلاعات و همکاری تخصصی با یکدیگر داشته باشند.

نحوه سازماندهی عناصر اصلی سیستم مداخله و تبیین کار کرد آنها درون سیستم

به منظور دستیابی به اجرای موفق سیستم مداخله و مشارکت مردمی در برنامه ریزی و طراحی شهری باید بخش هایی که به عنوان عناصر اصلی درون سیستم در بالا تعریف شده اند در مجموعه‌ای با یکدیگر عمل کنند. در زیر، نحوه سازماندهی و نوع تعامل این بخش ها با یکدیگر و ارتباط آنها با فناوری اطلاعات و ارتباطات به تصویر کشیده شده است. لازم به ذکر است که بدون فناوری مذکور حرکت سیستم به سوی اهداف مورد نظر در این مقاله مختل می شود زیرا همان طور که در ذیل مطرح شده است، قسمت عمده ای از ارتباطات و تعاملات بین عناصر مختلف سیستم نه به صورت رودررو بلکه از طریق این فناوری مقدور خواهد بود.

ابتدا همان طور که در بالا ذکر شد، از میان واحدهای درسی، کارگاهی و پایان نامه که در رشته های معماری و شهرسازی ارائه می شوند، می توان در ایجاد پلی برای درک مفاهیم فضایی در برنامه ها و طرح های شهری بین مردم و مشاوران و مدیران شهر استفاده کرد. این واحدهای درسی از طرف دانشگاه و اساتید به مرکز هماهنگ کننده معرفی می شوند.

دوم، پروژه‌های جاری حرفه یعنی برنامه ها و طرح هایی که برای شهر تعریف شده اند و به نحوی مرتبط با واحدهای درسی مذکور هستند، شناسایی می شوند. این کار به طرق مختلف قابل اجراست. گاهی دستگاه های دولتی و یا بخش های مرتبط با حرفه خود پیشنهاداتی دارند که می توانند برای مرکز هماهنگ کننده ارسال نمایند. در برخی موارد نیز اساتید یا حتی دانشجویان آنها را به عنوان پیشنهاد (پروپزال) به مرکز هماهنگ کننده ارایه می دهند.

در مرحله سوم، مرکز هماهنگ کننده پروژه های گلچین شده را به دانشکده ها و گروه اساتید مربوطه پیشنهاد کرده و اساتید آن را به عنوان پروژه کلاسی، کارگاهی یا پایان نامه مطرح می نمایند.

www.SID.ir

Archive of SID

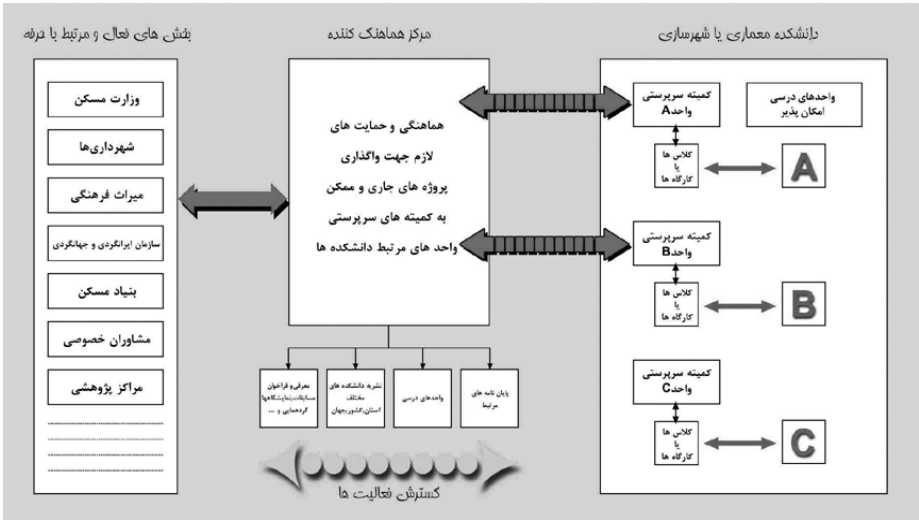

شکل ۲ - سازماندهی ارتباطات میان بخش های مختلف سیستم مداخله

پس از انجام کار، چاپ آثار مشارکتی در نشریه، برگزاری سمینارها و یا مناظره های مختلف در مورد کار انجام گرفته و امثال آن توسط مرکز هماهنگ کننده صورت می گیرد (شکل ۲).

از آنجا که تمامی موارد فوق با کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات قابل انجام است، مرکز هماهنگ کننده به ابزار مناسب این امر مجهز شده و برای این امر وب سایت های لازم را در تعامل با دو بازوی دیگر ایجاد می نماید.

لازم است به منظور عملیاتی کردن ارتباط و تعامل بخش ها و عناصر اصلی سیستم که در بالا عنوان شد، جزییات اقدامات برای شکل دادن به عناصر مذکور و حرکت بخشیدن به چرخ های سیستم به صورت مراحل کاری فهرست وار بیان شوند:

۱- محله های مختلفی از شهر انتخاب شده و هر محله به بخش‌های کوچک تری جهت مطالعه تقسیم می شوند.

۲- ۸ تا ۱۰ نفر از مردم محله به عنوان نماینده هر یک از محله ها گزینش می شوند. تعداد نمایندگان هر محله متناسب با وسعت محله مشخص می شود. البته تعداد این افراد در طی عملیات و در ارتباط با موضوع برنامه یا طرح شهری می تواند افزایش یابد.

۳- جلسه عمومی برای شناسایی ویژگی های محله (محدودیت‌ها ومعضلات، امکانات) و نیز پیشنهادات ساکنین برای هر محله برگزار می شود.

۴- گروه های دانشجویی به منظور بررسی مشکلات محل و شناسایی دقیق آن طی چارچوبی مشخص (تحت نضارت اساتید دانشگاه) اقدام نموده و شناخت تحلیل می شود.

۵- در هر محله مکان هایی که به سخت افزار و نرم افزارهای رایانه و اتصال به شبکه مجهز هستند، فراهم می شود.

۶- متناظر با هر محله یک وب سایت ایجاد می شود و گروه مشورتی دانشگاه و نمایندگان ساکنین آن محل جهت نقد و بررسی کار و برگزاری جلسات هماهنگ می شوند. مرکز هماهنگ کننده سایت های شبکه اینترنت را جهت معرفی این محله ها، ویژگی و فعالیت های آنها طراحی می کند و در مراحل بعدی، نتایج تحقیق و مطالعه دانشجویان را در آنها منتشر می سازد. وب سایت هر محله شامل اطلاعاتی در خصوص شناخت ویژگی ها و معرفی محل مشابه نظریه VDS می باشد. قابل ذکر است که محتوای سایت می تواند توسط اهالی و گروه های مشورتی در یک اقدام مشترک تهیه گردد.

۷- مدیران شهر و مشاوران آنان محتویات سایت شبکه را بررسی کرده و برنامه ها و طرح های خود را پس از اعمال نقطه نظرات شهروندان بر روی سایت می گذارند تا مورد بررسی گروه مشورتی و نمایندگان ساکنین محله قرار گیرد.

۸- نظرات ساکنین محله نسبت به برنامه و طرح پیشنهادی به کمک گروه مشورتی به نظرات کارشناسی و تخصصی ترجمه شده و در اختیار مدیران شهر و مشاورانشان قرار می گیرد.

۹- برنامه و طرح نهایی با توجه به نظرات شهروندان تهیه می شود.

به منظور اجرای سیستم مداخله مردمی، منطقه ۱۰ شهرداری تهران انتخاب شده است. این انتخاب بر اساس معیارهایی از قبیل مساحت و مرکزیت داشتن منطقه در تهران، تعداد متناسب نواحی و محله های آن، وجود تشکل های فعال، میزان تراکم و خصوصیات جمعیتی آن و سایر عوامل موثر صورت گرفته است.[۷]

آنچه در اینجا مد نظر است، به کارگیری تشکل های مردمی منطقه ۱۰ شهرداری تهران، و نیروهای دانشگاهی در جهت برنامه ریزی وکالتی و طراحی یک فضای تعامل و گفتگو به کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات در شهر است تا بتوان کیفیت زندگی شهری و مشارکت مردمی را در این محدوده ارتقاء بخشید.

همان طور که در شکل های ۳ الی ۷ نشان داده شده، برای هر یک از ۲۶ محله در منطقه ۱۰، یک وب سایت طراحی شده که هر یک

www.SID.ir

Archive of SID

شامل شناخت وضع موجود محله، نقاط قوت، نقاط ضعف، امکانات و موانع توسعه و همچنین طرح های موضعی و موضوعی پیشنهادی از طرف مدیران شهر و نقطه نظرات اهالی می باشد. هر محله از یک طرف دارای یک سرپرست و نمایندگانی بومی است و از طرف دیگر دارای یک کمیته تخصصی یا گروه مشورتی است.

کمیته تخصصی و نمایندگان محله با رفتن در میان مردم و برپایی جلسات، نمایشگاه ها وکارگاه هایی یک یا چند روزه که مجهز به رایانه هستند مشارکت آنها را جلب کرده، برای فعالیت‌های گوناگون داوطلب یافته و اهداف و روش برنامه یا طرح را شرح می دهند. نقطه نظرات مختلف درباره محل نیز در همان جلسات و یا نشست های بعدی جمع آوری می شود و برنامه ها و طرح های دردست اجرا و نظرات و پیشنهادات مردم درباره آنها به شور گذاشته خواهد شد.

داده های خام و اطلاعات غنی شده به روی سایت قرار می‌گیرد تا همزمان با فعالیت های رو در رو، تبادل اطلاعات از راه دور و توسط اینترنت نیز تشویق شود. در این صورت اهالی و نیز سایرین از هر نقطه نسبت به فعالیت های محلی خود و سایر محله ها آگاه شده و حق اظهار نظردرباره برنامه ها و طرح هایی که برای آنها درنظر گرفته می شود و نیز پیشنهاد برنامه ها و طرح های جدید را می یابند تا برنامه ریزی و طراحی شهری نه صرفا برای مردم بلکه با مردم صورت گیرد (شکل های ۳ تا ۶).

شکل ۳- صفحه اصلی وب سایت بازآفرینی محله های منطقه ۱۰

شکل ۴- محله شماره ۳ منطقه ۱۰ (سلسبیل شمالی). علاوه بر اطلاعات اولیه درباره محله، از طریق دکمه های پایین این صفحه، اتصال به صفحات بعدی میسر می شود. این صفحات شامل اطلاعات مربوط به نقاط قوت، ضعف، امکانات و موانعی که بر سر راه توسعه محله به صورت بالقوه یا بالفعل از دید اهالی محله می تواند وجود داشته باشد، می گردد. علاوه بر آن، صفحه مربوط به جلسات محلی اعم از صورتجلسات قبلی و تاریخ جلسات بعدی نیز قابل دسترسی می باشد.

شکل ۵- نقاط ضعف محله سلسبیل شمالی. در این صفحه و صفحات دیگر، سایر ساکنین محله که قبلا امکان اظهار نظر نداشته اند، فرصت ابراز نظرات و پیشنهادات و مداخله در فرآیند طراحی را کسب کرده تا توسط گروه دانشگاهی و گروه مدیران شهر و مشاوران آنان در طرح ها مورد توجه قرار گیرند.

شکل ۶- طرح های موضعی پیشنهادی. این صفحه و همینطور صفحه طرح های موضوعی پیشنهادی امکان اتصال به جزییات درباره هر یک از طرح ها را شامل نقشه ها و توصیفات آنها فراهم می سازد.

www.SID.ir

Archive of SID

نتیجه گیری

نسبت به گذشته، فناوری اطلاعات و ارتباطات امکانات جدید و مناسب تری جهت ارتباط بخش های مختلف و متنوع جامعه به وجود آورده است. در زمینه برنامه ریزی و طراحی شهری این فناوری امکان مشارکت متخصصین، مردم و مسئولان را جهت ساخت بهتر محیط زندگی عملی تر ساخته است. در روشی که در این مقاله ارائه شد، به روابط سیستم آموزشی، محیط حرفه‌ای، سازمان های مرتبط و از همه مهم تر اهالی و مردم عادی جهت توسعه محلی اشاره گردید. این اعتقاد که ارتباط مناسب میان این بخش ها می تواند اشتغال، توسعه و مشارکت را غنا بخشد از جمله نتایجی قابل اشاره این مقاله است. با توجه به اینکه ارزش ها، مشکلات و ویژگی های هر محله مبنای برنامه‌ریزی و طراحی آن قرار می گیرد، مشارکت مردمی از حالت صوری خارج شده و به طور مناسب تری قشر وسیع جامعه را درگیر می کند. این به نوبه خود، مدیریت شهری را از سطح محله تا سطح کلان شهر تسهیل می بخشد. علاوه بر آن، مبانی نظری برنامه ریزی و طراحی شهری همچون توسعه پایدار، هویت، خوانایی، خلاقیت، انعطاف و سر زندگی و مفاهیم از این دست با حضور دانشگاهیان (دانشجویان و اساتید) کنترل می شود و به عبارت دیگر، اقدامات عملی بر اساس ادبیات و نظریه های جهانی صورت گرفته و از بعد سلیقه‌ای خارج شده و ابعاد علمی به خود می گیرد. ساکنین محل که اغلب با این نوع واژه ها و مفاهیم بیگانه هستند بر اساس برنامه‌ریزی وکالتی به کمک دانشگاهیان توانمند خواهند شد تا خواسته ها و انتظارات خود را برای مدیران شهر و مشاورانشان تفهیم کنند. معیار کیفیت زندگی بر اساس نیازهای مردمی، پیشنهادات متخصصین و تسهیلات دولت پایه ریزی می شود.

ارتباط دانشگاه با حرفه برقرار شده و میان محیط آکادمیک با برنامه های توسعه دولت و محیط حرفه ای پلی بنا می گردد که خود به تامین اشتغال، توسعه علمی و عزم همکاری همه جانبه منجر می شود. و در نهایت، فعالیت های دانشجویان جدی تر و کارآتر می شود. در امر آموزش انگیزه های اساسی ایجاد شده که این خود باعث جلوگیری از هرز رفتن تلاش های دانشجویان می شود.

با توجه به مشکلاتی همچون جمعیت زیاد، فقدان نیروی ماهر، فقدان قدرت های محلی، ضعف نهادهایی همچون شوراها و عدم وجود اطلاعات دقیق در بسیاری موارد، می توان اذعان داشت که این اقدام سبب بهبود روند برنامه ریزی و طراحی شهری و در انتها بهبود برنامه ها و طرح های توسعه شهری در ایران شود زیرا می تواند به برخی انتقادها منجمله عدم کارآیی برنامه و طرح ها و فقدان تناسب و هماهنگی آنها با شرایط محلی و عدم پاسخگویی آنها به خواست عموم پاسخ داده و در رفع اینگونه مشکلات راه حل مناسبی باشد. تهیه برنامه ها و طرح‌ها با فرآیندی که در اینجا معرفی شد، زمینه ساز مشارکت مردم بوده و فهم و درک بهتری میان مردم، نهادها و مقامات برنامه‌ریزی، طراحان و سازندگان به وجود آورده و بنابراین مفهوم حس مکان یا محله های شهر را تقویت می نماید زیرا دیدگاه های پراکنده مردم را منسجم می سازد و هویت و ارزش‌های محلی را با زبان آنان به تصویر می کشد. این روش، انعطاف واگذاری توسعه آتی را به آیندگان داراست و نه تنها در تناقض با برنامه‌ها و طرح های شهری نیست، بلکه مکمل و ضمیمه ای بر آنهاست.

پی نوشت ها:

۱ advocacy planning
۲ Urban Design Action Teams
۳ Village Design Statement
۴ برای نمونه های مشابه دیگربه سایت های زیر رجوع شود:
http://www.wye.villagedesign.org.uk
http://www.medstead.org.uk/vds/
۵ http://www.rearsby.net/vds.htm
۶ قانون بلدیه، تشکیل انجمن بلدیه (شورای شهر) را در سال ۱۲۸۶ شمسی پیش بینی کرده بود.
۷ در انتخاب منطقه ۱۰ تهران به عنوان مکان عملیاتی سیستم مداخله و مشارکت مردمی در برنامه ها و طرح های شهری بر اساس معیارهای انتخاب، موارد زیر مد نظر قرار گرفت:
۱ - این محدوده به سه ناحیه که هریک دارای یک شهردار ناحیه مجزاست و ۲۶ محله تفکیک شده که مجموعه ای از محله ها دارای شورایار مردمی خاص خود هستند (مجموعا ۱۰ شورایار)،
۲ - تشکل های مردمی در این منطقه فعال بوده و سابقه اقدامات خلاقانه در زمینه فعالیتهای اطلاع رسانی، نظارتی و مشارکتی با استفاده از فناوری اطلاعات دارند.

www.SID.ir

Archive of SID

۳- مدیران این منطقه با توجه به برگزاری سمینارهای اخیر علمی و مردمی (با حضور متخصصان و صاحبنظران) تمایل خود را به بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات به نمایش گذاردهاند.
۴- مرکزیت نسبی منطقه ۱۰ در شهر تهران
۵- تراکم نسبی بالای جمعیتی (حدود ۴۵۰هزار نفر) با قشری محروم یا متوسط از لحاظ در آمدی
۶- کوچکی محدوده منطقه ۱۰ از نظر وسعت (حدود ۸ کیلومتر مربع)
۷- موجود بودن طرح راهبردی ساختاری بالادست برای منطقه
۸- وجود سابقه مطالعه معضلات شهری منطقه توسط اهالی طی جشنواره شعف

فهرست منابع:

چپ من، دیوید (۱۳۸۴)، آفرینش محلات و مکان ها در محیط انسان ساخت، ترجمه شهرزاد فریادی و منوچهر طبیبیان، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
رضایی، محمود(۱۳۸۲الف)، حاضرین غایب شهرهای ما، روزنامه شرق، صفحه ۱۶ ،شماره ۹۰ دوشنبه ۲۴ آذر۱۳۸۲ وهمان صفحه ۱۶، شماره ۹۴ یکشنبه ۳۰ آذر ۱۳۸۲.
رضایی، محمود (۱۳۸۲ب)، بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات دربیانیه طراحی روستایی(پیشنهاد روشی نوین، مشارکتی و کارآمد در ساماندهی محله های روستا)، مجموعه مقالات همایش کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستا، دانشگاه علم و صنعت.
سعید نیا، احمد (۱۳۷۹)، مدیریت شهری، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، تهران.
علوی تبار، علیرضا (۱۳۷۹)، مشارکت در اداره امور شهرها، انتشارات سازمان شهرداری های کشور.
لنگ، جان (۱۳۸۱)، آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط، ترجمه دکتر علیرضا عینی فر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
مزینی، منوچهر (۱۳۷۸)، بررسی ساختار مدیریت شهری در ایران، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری وزارت کشور، تهران.
نوریان، فرشاد، (۱۳۷۷)، برنامه ریزی مردمی برای شهرها با GIS، شهرنگار شماره ۷.
نوریان، فرشاد، (۱۳۷۹)، کاربرد سیستم های اطلاعاتی در مدیریت و برنامه ریزی شهری در ایران، مدیریت شهری شماره ۴.

Blakstad, Michael (1999), *East Meon Village Design Statement*, South Talk, No.59 pp.16-17.
Davidoff, Paul (1965), *Advocacy and Pluralism in Planning*, Journal of the American Institute of Planners. 28, 103-115.
Handi, Nabeel and Reinherd Goethert (1997), *A Guide to Community Practice*, John Wiley & Sons.
Hoch, Charles (1994), *What Planners Do: Power, Politics, and Persuasion*, IL: American Planning Association, Chicago.
Nourian, Farshad (2002),*Third World Cities' Need for Information, in Brebbia,* C.A, J. F. Martin-Duque, and L.C. Wadhwa, eds. The Sustainable City II. WIT Press, Southhampton, UK.
Rezaei, Mahmud(2003), *A Role of ICTs in Urban and Rural Design*, In the Proceedings of International Conference on IT in Regional Planning, Queensland, Australia.
Wates, Nick (1996), *How to use Planning Weekends and Urban Design Action Teams to improve your Environment*, Prince of Wales Institute of Architecture.

www.SID.ir